

О. В. Парамош, канд. фарм. наук, асистент,

Б. П. Громовик, д-р фарм. наук, проф.,

О. О. Пасько, канд. мед. наук, доцент

Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького (м. Львів)

ФАРМАЦЕВТИЧНА ДІАГНОСТИКА ПРОБЛЕМ ФАРМАКОМАНІЇ

На основі анкетного опитування аптекних спеціалістів встановлено, що впливу фармакоманії частіше піддаються жінки, а також особи поважного віку. Показано, що необґрунтоване прагнення до прийому лікарських засобів (ЛЗ) формується внаслідок комплексу чинників, серед яких реклама ЛЗ і тяжке хронічне захворювання, яке вимагає тривалого застосування ЛЗ, а також постійне заохочення підприємств-виробників купувати саме їх ЛЗ, різні неврози, поліпрагмазія, необережна інформація в ЗМІ щодо ефективності лікування. Виявлено, що абсолютна більшість відвідувачів аптек, які мають хворобливе прагнення до вживання ЛЗ, надають перевагу таблетованим лікарським формам. При цьому фармакоманія переважно не залежить від вартості ЛЗ.

Ключові слова: фармакоманія, фармацевтична діагностика, анкетне опитування, аптекні фахівці.

Важливу роль у клінічній результативності належної фармакотерапії має комплайнс хворого, тобто готовність пацієнта виконувати рекомендації лікаря або провізора, його сумлінність і схильність до лікування. Серед причин низького комплайнсу — фармакофобія та фармакоманія. Питання фармацевтичної діагностики фармакофобії, тобто ірраціонального, інтенсивного і постійного страху стосовно приймання лікарських засобів (ЛЗ), були детально опрацьовані на основі анкетного опитування аптекних спеціалістів [2].

Фармакоманія — аномальна пристрасть до застосування різних ЛЗ [4]. Синонімом є абзус медикаментозний, тобто зловживання ЛЗ при самолікуванні у вигляді частого або тривалого прийому їх в дозах, що перевищують терапевтичні [1]. При цьому необґрунтоване (хворобливе) прагнення до прийому ЛЗ спостерігається у двох випадках:

- ◆ прагнення хворого до вживання різних ЛЗ або до тривалого прийому певного ЛЗ;
- ◆ масове вживання населенням ЛЗ (здебільшого, транквілізаторів і снодійних ЛЗ).

При частому або тривалому зловживанні ЛЗ може виникнути, з одного боку, хворобливе ускладнення стану організму пацієнта внаслідок побічних реакцій ЛЗ, особливо при їх синергії за умов поліпрагмазії, а з другою — фізична і психічна залежність від ЛЗ.

Ураховуючи актуальність вивчення питань аномальної пристрасті до застосування різних ЛЗ, метою нашої роботи було встановлення розуміння аптекними фахівцями проблеми фармакоманії.

Як методи дослідження в роботі використовувалась фармацевтична діагностика [5], анкетне опитування і математична статистика. Загальний обсяг вибірки склав 161 аптекний фахівець за спеціальностями «загальна фармація» та «управління і економіка фармації» і був удвічі вищим від оптимального обсягу вибірки, визначеного за формулою безповторного відбору А. Н. Колмогорова та співавт. [3]. Період збирання даних прийшовся на червень-жовтень 2011 р. Місцем збирання даних були передатестаційні цикли підготовки провізорів, які проводились на кафедрі організації і економіки

фармації з курсом технології ліків ФПДО Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького. Інструментом збирання даних була анкета, на деякі питання якої респонденти мали можливість давати кілька відповідей.

За результатами опитування абсолютна більшість респондентів (94 %) зустрічали серед відвідувачів аптек осіб, яким притаманна фармакоманія. При цьому понад 3/5 респондентів вважають (рис. 1), що жінки частіше піддаються впливу фармакоманії, ніж чоловіки. За віковою структурою серед відвідувачів аптек, які страждають на фармакоманію, щонайменше 3/4 — це особи поважного віку, тобто геріатричні хворі.

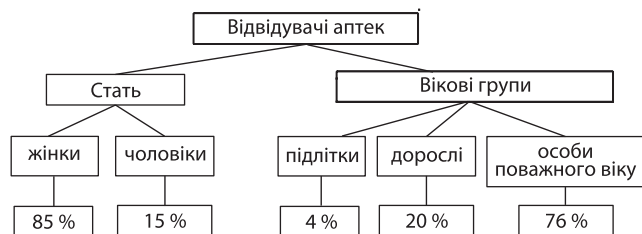

Рис. 1. Статеві вікове сегментування відвідувачів аптек, які страждають на фармакоманію

На думку щонайменше половини аптекних фахівців причинами фармакоманії є 22 фактори (табл.). При цьому близько 2/3 респондентів вважають, що необґрунтоване прагнення до прийому ЛЗ спонукає постійна реклама ЛЗ і тяжке хронічне захворювання, яке потребує тривалого застосування ЛЗ.

Понад половини опитаних як чинник фармакоманії зазначають постійне заохочення підприємствами-виробниками купувати саме їх ЛЗ, різні неврози, поліпрагмазію (прийом великих кількостей ліків, призначених декількома лікарями одночасно), необережну інформацію, яка сприяє появі цікавості і бажанню придбати власний досвід. 55 % опитаних вказують на різні психічні розлади, недостатній рівень кваліфікації лікарів, що спричиняє шкідливе самолікування.

Факторами надмірної «любові до ліків» також є поліморбідність (наявність декількох захворювань у одного хворого), застосування психотропних препаратів, зокрема нейролептиків, транквілізаторів, антидепресантів, стареча деменція, самостійний, тривалий та неконтрольований прийом снодійних ЛЗ, спрощений доступ до рецептурної групи ЛЗ, необхідність домогтися успіху та звичка застосовувати певні (малоефективні) ЛЗ геріатричними хворими.

Половина респондентів вважають причиною фармакоманії появу на фармацевтичному ринку значного числа нових ЛЗ та оточення хворого, дещо менше — історичні та географічні особливості певних регіонів, застосування анорексигенних ЛЗ, особливості особистості, що формують патологічне звикання та низький рівень самооцінки пацієнта.

Ранжування думок аптечних фахівців стосовно причин фармакоманії

№ з/п	Назва чинника	Частка, %
1.	Реклама ЛЗ	67
2.	Тяжке хронічне захворювання, що вимагає тривалого застосування ЛЗ	61
3.	Постійне заохочення підприємствами-виробниками купувати саме їх ЛЗ	58
4.	Різні неврози	56
5.	Поліпрагмазія	56
6.	Необережна інформація в ЗМІ, що сприяє появі цікавості і бажання придбати власний досвід	56
7.	Психічні розлади	55
8.	Недостатня кваліфікація лікарів, що призводить до шкідливого самолікування	55
9.	Поліморбідність	53
10.	Застосування психотропних ЛЗ	53
11.	Стареча деменція	52
12.	Самостійний та тривалий прийом снодійних ЛЗ	52
13.	Практика спрощеного доступу до ЛЗ рецептурних груп	52
14.	Необхідність домогтися успіху	52
15.	Невідповідальне самолікування	51
16.	Звичка застосовувати певні (здебільшого мало-ефективні) ЛЗ геріатричними хворими	51
17.	Поява на фармацевтичному ринку значного числа нових ЛЗ	50
18.	Оточення хворого	50
19.	Історичні та географічні особливості певних регіонів	49
20.	Застосування анорексигенних ЛЗ	49
21.	Особливості особистості, що формують патологічне звикання	48
22.	Низький рівень самооцінки пацієнта	48

Абсолютна більшість відвідувачів аптек (97 %), на думку опитаних, серед 13 лікарських форм надають перевагу таблеткам, щонайменше половина — схильні до застосування ЛЗ у вигляді мазей, настоянок, різних крапель. Менше половини відвідувачів аптек схильні до необґрунтованого прийому ЛЗ у вигляді драже, мікстур, ін'єкційних розчинів та ін. (рис. 2).

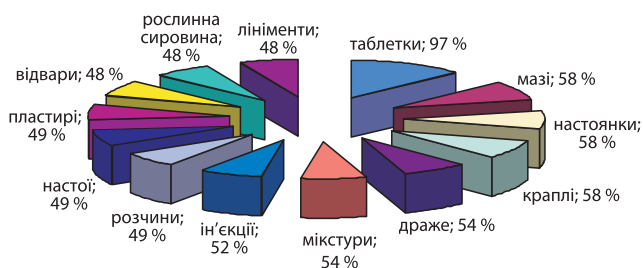

Рис. 2. Перевага до лікарських форм при фармакоманії (у %)

Дослідження відповідей на питання стосовно вартості лікарських засобів показало, що у 76 % респондентів фармакоманія не залежить від вартості препаратів.

Таким чином, на підставі анкетного опитування аптечних фахівців встановлено, що впливу фармакоманії частіше піддаються жінки, а також особи поважного віку. Показано, що необґрунтоване прагнення до прийому ЛЗ формується внаслідок комплексу чинників, серед яких реклама ЛЗ і тяжке хронічне захворювання, яке вимагає тривалого застосування ЛЗ, а також постійне заохочення підприємствами-виробниками купувати саме їх ЛЗ, різні неврози, поліпрагмазія, необережна інформація в ЗМІ щодо ефективності лікування. Виявлено, що абсолютна більшість відвідувачів аптек, які мають хворобливе прагнення до вживання ЛЗ, надають перевагу таблетковим лікарським формам. При цьому фармакоманія переважно не залежить від вартості ЛЗ.

Список літератури

1. Абузус медикаментозный [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://slovarius.ru/w73>.
2. Парамош О. В. Фармацевтична діагностика фармакофобії / О. В. Парамош, Б. П. Громовик [Текст] // Український вісник психоневрології. — 2011. — Т. 19, вип. 2 (67). — С. 62—64.
3. Санитарная статистика. Ч. 1: Методика статистического исследования [Текст] / под ред. И. Случанко. — М., 1981. — 118 с.
4. Фармакомания [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://medactiv.ru/yguide/f/guide-f-0037.shtml>.
5. Яцкова, Г. Ю. Концепція фармацевтичної діагностики [Текст] / Г. Ю. Яцкова, Б. Л. Парновський // Фармацевтичний журнал. — 1999. — № 2. — С. 18—24.

Надійшла до редакції 29.09.2011 р.

Е. В. Парамош, Б. П. Громовик, О. А. Пасько
Львовский национальный медицинский университет
имени Данила Галицкого (г. Львов)

Фармацевтическая диагностика проблем фармакомании

На основе анкетного опроса аптечных специалистов установлено, что фармакомании чаще подвергаются женщины, а также люди в возрасте. Показано, что необоснованное стремление к приему лекарственных средств (ЛС) формируется вследствие комплекса факторов, среди которых реклама ЛС и тяжелое хроническое заболевание, требующее длительного применения ЛС, а также постоянное поощрение предприятиями-производителями покупок именно их ЛС, различные невроты, полипрагмазия, неосторожная информация в СМИ об эффективности лечения. Определено, что абсолютное большинство посетителей аптек, имеющих болезненное стремление к употреблению ЛС, предпочитают таблетированные лекарственные формы. При этом фармакомания в основном не зависит от стоимости ЛС.

Ключевые слова: фармакомания, фармацевтическая диагностика, анкетный опрос, аптечные специалисты.

О. Paramosh, B. Hromovky, O. Pasko
Danylo Halytsky Lviv National Medical University (Lviv)

Pharmaceutical diagnosis of pharmacomania

On the basis of a questionnaire survey of pharmacist found that pharmacomania often affects women, as well as persons aged. It is shown that unreasonable desire to receive medicines is formed as a result of complex factors, including the advertising of medicines and serious chronic disease that requires prolonged use of drugs, and the constant promotion by enterprise-producers of their purchases it is drugs, various neuroses, polypharmacy, reckless information in the media about the effectiveness of treatment. It was revealed that the vast majority of visitors to pharmacies that are painful desire to use drugs, preferred tablet dosage forms. In this pharmacomania largely depends on the value of medicines.

Key words: pharmacomania, pharmaceutical diagnostics, a questionnaire, pharmacists.